

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ละครโทรทัศน์ไทยกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2498 ในขณะที่การมีโทรทัศน์ยังถือเป็นเรื่องของชนชั้นสูง ไม่ใช่เป็นของที่มวลชน (Mass) จะมีได้ ละครโทรทัศน์ในช่วงแรกจึงเป็นการยกละครเวทีที่ชมเขาเนื่องจากธุรกิจภาพยนตร์ไปไว้ในโทรทัศน์ เป็นละครเวทีที่ไม่มีการบันทึกเทป มีเนื้อเรื่องที่ตอบสนองต่อชนชั้นกะฉุมพื ไม่ได้สนองต่อชาวบ้านทั่วไปที่ยังคงนิยมลิเก (ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, 2542) เมื่อโทรทัศน์สามารถขยายอาณาบริเวณการส่งไปสู่สาธารณชนได้อย่างกว้างขวาง และปรับท่าทีในการนำเสนอเรื่องราวให้เป็นกระแสนิยมสูงขึ้น จนถึงปัจจุบัน โทรทัศน์ได้กลายเป็นปัจจัยที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมไทย มีส่วนในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม และสามารถแทรกซึมเข้าไปในทุกสถาบันของสังคม นับตั้งแต่สถาบันการเมือง การปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นผลกระทบที่มีต่อทุกสถาบันทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าวัตถุประสงค์หลักของโทรทัศน์ คือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงแล้ว โทรทัศน์ยังมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่สามารถทำให้ผู้ชมสร้างฝันและจินตนาการไปกับข้อมูลและความบันเทิงต่างๆ ได้อย่างไร้ขีดจำกัดอีกด้วย

ละครโทรทัศน์ที่รับชมกันอยู่ทุกวันนี้ นอกเหนือจากความบันเทิงแล้ว ละครโทรทัศน์ยังได้สะสมภาพลักษณ์บางอย่างที่เป็นเสมือนเงาที่อยู่เบื้องหน้าผู้ชมมาโดยตลอด ดังที่คอนสแตนติน สเตานิสลาฟสกี (อ้างใน สุริย์ ทองสมาน, 2542) ผู้กำกับชื่อดังชาวรัสเซียกล่าวว่า “ละคร คือ ศิลปะของการสะท้อนชีวิต การละครสร้างขึ้นโดยพลังมนุษย์และสะท้อนให้เห็นพลังของมนุษย์โดยผ่านละครนั้น” นับได้ว่า ละครโทรทัศน์เป็นเวทีของการแสดงความหมาย อุดมการณ์ ค่านิยมต่างๆ ของสังคม ดังนั้นสิ่งที่ละครโทรทัศน์นำเสนอจึงเป็นสิ่งที่เป็นเรื่องทั่วไปเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์หลักของสังคม โดยเป็นการสื่อสารกับกลุ่มคนที่เป็นมวลชน และสื่อสารเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายที่มีอำนาจในสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2547) กล่าวว่า ละครโทรทัศน์มิได้เป็นเพียงความบันเทิงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น หากทว่ายังมีหน้าที่และยังอาจมีผลกระทบหลายอย่างในระยะยาวติดตามมา ดังตัวอย่าง

ข้อเสนอหน้าที่ของละครโทรทัศน์ เช่น หน้าที่ในการส่งเสริมระบบคุณค่าบางอย่างของสังคม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การรักษาพรหมจรรย์เป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้หญิง หน้าที่ในการกำหนดและจำกัดพฤติกรรมของคนในสังคม หรือ อาจจะเป็นเวทีสำหรับนำเสนอและอภิปรายในประเด็นที่อ่อนไหว เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก รักร่วมเพศ เป็นต้น

สาเหตุที่ละครโทรทัศน์สามารถทำหน้าที่ต่างๆ ที่กล่าวมาได้เป็นอย่างดีนั้น ในแง่ของปริมาณ มนุษย์ใช้เวลาับสถาบันสื่อมวลชนเป็นเวลามากและยาวนานกว่าสถาบันอื่นๆ เช่น พ่อแม่ โรงเรียน ที่ทำงาน หรือศาสนา และใช้เวลาดูละครมากกว่ารายการอื่นๆ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นๆ แล้ว การเข้าหาและเปิดรับสื่อมวลชนนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ โดยเฉพาะการเปิดรับละครโทรทัศน์ อาจเปิดรับด้วยความเต็มใจอย่างกระตือรือร้น และผลลัพธ์จากการดูละครนั้น ให้ผลที่น่าพึงพอใจ เพราะเป็นรายการบันเทิงที่เลียนแบบหรือคล้ายคลึงกับชีวิตจริง ดังนั้น เนื้อหาของละครจึงน่าจะมีอิทธิพลต่อผู้ชมอย่างมาก โดยภาพที่บิดเบือนไปจากโลกที่เป็นจริงของละคร อาจจะกลายเป็นตัววางโครงสร้างพื้นฐานในความคิดของคนมากกว่าประสบการณ์ของโลกที่เป็นจริง และยังมีคนดูละครอย่างเป็นกิจวัตรประจำวัน ก็จะมีวิถีคิด วิถีมองโลก และวิถีตีความโลกอย่างละครมากยิ่งขึ้น

เนื้อหาของละครโทรทัศน์ในปัจจุบันมีที่มาสองทางด้วยกันคือ ผู้สร้างได้ดัดแปลงจากบทประพันธ์ที่มีผู้เขียนไว้แล้ว หรือ ผู้สร้างได้คิดเค้าโครงเรื่อง (Plot) และรายละเอียดต่างๆ ขึ้นเอง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความนิยมของผู้ชมในช่วงระยะเวลานั้นๆ ด้วย ผู้จัดละครโดยส่วนใหญ่มักเลือกเรื่องที่ตรงกับความต้องการของตลาดผู้ชม และละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมเหล่านั้นก็มักจะถูกนำกลับมาสร้างใหม่ในทุกๆ ห้าหรือ สิบปี โดยมีเหตุผลทางวัฒนธรรมที่ผู้สร้างมักจะอ้างว่า ผู้ชมอยากดูซ้ำ เพราะเนื้อหาประทับใจ หรือ ดูเพื่อเป็นการเปรียบเทียบนักแสดงสองชุดว่าแตกต่างกันอย่างไร อีกทั้งยังมีเหตุผลทางธุรกิจมารองรับการนำบทละครเก่าที่ประสบความสำเร็จมาแล้วมาผลิตซ้ำว่าเป็นเรื่องที่สามารขายโฆษณาได้แน่นอน ไม่ต้องเสียเวลาคิดเค้าโครงเรื่องใหม่ ไม่ต้องเขียนบทใหม่ทั้งหมด ซึ่งจะช่วยให้การทำงานง่ายและเร็วขึ้น แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนการตีความจากบทประพันธ์ใหม่เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยบ้าง

เมื่อละครโทรทัศน์มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแล้ว การศึกษาเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์ จึงเปรียบเสมือนการศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ แนวคิด และพัฒนาการของสังคมนั้นไปพร้อมๆ กัน ประกอบกับเงื่อนไขของเวลาที่ต่างกัน เมื่อผู้สร้างได้นำบทละครโทรทัศน์มาผลิตซ้ำ เนื้อหาที่อยู่ในบทละครโทรทัศน์เหล่านั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม

สภาพสังคมด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้หากเราต้องการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม วิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ดำเนินการศึกษาได้ก็คือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาของละครโทรทัศน์ที่นำมาผลิตซ้ำนั่นเอง

ปัญหานำวิจัย

ละครโทรทัศน์ไทยที่นำมาผลิตซ้ำได้ถ่ายทอดอุดมการณ์ทางสังคมอะไรสู่ประชาชนในสังคมไทยบ้าง และมีความเหมือน หรือ แตกต่างกันอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับละครโทรทัศน์ชุดเดิม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ที่นำมาผลิตซ้ำ
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ระหว่างชุดใหม่กับชุดเดิม

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบละครโทรทัศน์ไทยที่ออกอากาศในช่วงเวลาที่มีผู้ชมโทรทัศน์มากที่สุด (Prime Time) หลังข่าวภาคค่ำที่นำมาผลิตซ้ำและออกอากาศตั้งแต่ต้นจนจบในช่วง พ.ศ. 2531 ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2551 (21 ปี) ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

นิยามศัพท์

อุดมการณ์ทางสังคม หมายถึง ชุดของความคิด ความรู้สึก และความพร้อมที่จะลงมือกระทำ (Set of Idea, Sentiment, Action) ซึ่งเป็นผลผลิตที่สร้างขึ้นมาจากสถานะทางจิตสำนึก ได้แก่ คุณค่าและค่านิยมทั้งหลาย ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล อันมีลักษณะแบบแผนและเป็นที่ยึดถือของคนในสังคม

ละครโทรทัศน์ หมายถึง ละครเรื่องยาวที่เล่นหลายตอนจบ ซึ่งมีเรื่องราวดำเนินติดต่อกันไป โดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันตลอด มีความยาวตั้งแต่ 20-40 ตอนจบ อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30, 60 หรือ 90 นาที ออกอากาศทางโทรทัศน์เป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือ 2-3 วันต่อสัปดาห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ที่นำมาผลิตซ้ำ
2. ทราบถึงความแตกต่าง และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของอุดมการณ์ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ที่นำมาผลิตซ้ำ
3. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและสังคมในมุมมองอื่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved